

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek inšpekčnej činnosti

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa o kontrole vedomostí a postojov žiakov v oblasti výchovy a vzdelávania k ľudským právam v základných a stredných školách v SR

Štátna školská inšpekcia (ŠŠI) v školskom roku 2007/2008 kontrolovala v súlade s Národným plánom výchovy k ľudským právam na roky 2005 – 2014 v spolupráci so Štátnym pedagogickým ústavom (ŠPÚ) a Ústavom informácií a prognóz školstva (ÚIPŠ) v školách stav výchovy a vzdelávania k ľudským právam (LP). Cieľom kontroly bolo formou testov zistiť, ako si žiaci osvojili základné poznatky o ľudských právach a slobodách a ako vedia získané vedomosti aplikovať v bežných životných situáciách v škole i mimo školy. Testy vypracoval ŠPÚ. Pre žiakov základných škôl (ZŠ) boli zostavené podľa učebných osnov občianskej výchovy a pre žiakov stredných škôl (SŠ) podľa učebných osnov občianskej náuky a náuky o spoločnosti.

Učiteľom občianskej výchovy v ZŠ a občianskej náuky a náuky o spoločnosti v SŠ bol zadaný dotazník, prostredníctvom ktorého mohli vyjadriť svoj názor na implementáciu výchovy k LP v pedagogickej dokumentácii školy. Dotazník pre učiteľov vypracoval ÚIPŠ, ktorý zistenia aj vyhodnotí.

Výber škôl na výkon tematickej inšpekcie uskutočnil ÚIPŠ na základe týchto kritérií: kraj, zriaďovateľ (štátna, súkromná, cirkevná škola), veľkosť sídelnej jednotky a druh školy. V každom kraji SR bolo podľa určených kritérií vybraných 10 ZŠ, 4 gymnáziá (GYM), 4 stredné odborné školy (SOŠ), 4 stredné odborné učilištia (SOU) a 3 združené stredné školy (ZSS). Celkovo bolo vybraných 197 škôl, z toho 80 ZŠ a 117 SŠ (31 GYM, 31 SOŠ, 33 SOU a 22 ZSS). S vyučovacím jazykom maďarským (VJM) boli 3 ZŠ, 7 SŠ a 7 SŠ bolo s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským.

Vyhodnotenie testu pre žiakov 9. ročníka ZŠ

V 80 ZŠ sa testovania zúčastnilo 2 081 žiakov 9. ročníka, z toho bolo 925 chlapcov a 1 156 dievčat (tabuľka č.1). V 16 cirkevných ZŠ (CZŠ) písalo test 364 žiakov, z toho 175 chlapcov a 189 dievčat. V 4 súkromných ZŠ (SZŠ) – 1 v Bratislavskom, 1 v Košickom a 2 v Žilinskom kraji sa testovania zúčastnilo 67 žiakov, z toho 31 chlapcov a 36 dievčat. V 3 ZŠ s VJM – 2 v Trnavskom a 1 v Košickom kraji písalo test 66 žiakov, z toho 30 chlapcov a 36 dievčat. Počty žiakov, chlapcov a dievčat, ktorí sa zúčastnili testovania v krajoch SR sú uvedené v tabuľke č. 1 (príloha 1).

Tabuľka č. 1

SR	ZŠ	ZŠ (zriaďovateľ)			ZŠ (vyučovací jazyk)		ZŠ (sídllo)	
		štátne	cirkevné	súkromné	slovenský	maďarský	mesto	vidiek
počet	spolu							
škôl	80	61	16	4	77	3	65	25
chlapcov	925	719	175	31	895	30	654	271
dievčat	1156	931	189	36	1120	36	807	349
spolu (ch+d)	2081	1650	364	67	2015	66	1461	620

Charakteristika vedomostného testu

Cieľom výchovy a vzdelávania k ľudským právam v školách je osvojenie si vedomostí a zručností, formovanie postojov, ktoré sú dôležité na podporovanie ľudskej dôstojnosti

a nezávislej participácie na vývoji demokratickej spoločnosti. Výchova k ľudským právam je súčasťou učebných osnov vyučovacieho predmetu občianska výchova. Obsah predmetu tvoria poznatky o zásadách a normách vzťahov v rodine, v škole a spoločnosti. Uvádzaním žiakov do sfér verejného života a využívaním priamych aj sprostredkovaných skúseností je občianska výchova spojivom medzi životom a školou. Žiaci sa zoznamujú s hlavnými znakmi nášho štátneho zriadenia, so základnými občianskymi právami, povinnosťami, právnym systémom, odvetviami práva, právnou prevenciou a právnou zodpovednosťou mladistvých. Tematický celok Človek – občan – štát (8. ročník) je zameraný na oboznamovanie žiakov s Ústavou Slovenskej republiky (SR) ako so základným zákonom štátu a v nej vymedzenými základnými ľudskými právami a slobodami, právami menšín a etnických skupín, Všeobecnou deklaráciou práv dieťaťa, Dohovorom o právach dieťaťa. Úlohy v teste sú orientované najmä na preukázanie tých vedomostí, sociálnych zručností a postojov, ktoré sú potrebné pri uplatňovaní ľudských práv v konkrétnych situáciách, v triede, v škole, v každodennom živote.

Obsah testu tvorilo 20 uzavretých úloh s výberom odpovedí. Pri každej úlohe boli 4 alternatívy odpovede A – D, z ktorých jedna odpoveď bola správna. Test sa žiakom zadával v tlačovej podobe v testovej forme A, B a úlohy mali textový charakter. Čas na vypracovanie bol 30 minút. Odpovede žiak zapisoval do odpovedového hárku. Každá úloha bola hodnotená binárnym spôsobom: 0 bodov za nesprávnu a žiadnu odpoveď, 1 bod za správnu odpoveď. Výsledky testovaných žiakov z testových foriem A a B sa spojili do zlúčenej databázy výsledkov, ktorá bola štatisticky analyzovaná. Úspešnosť žiakov sa posudzovala podľa kritérií, ktoré stanovil ŠPÚ: <0 % – 39 %> slabá úroveň, <40 % – 59 %> priemerná úroveň, <60 % – 100 %> dobrá úroveň.

Pre jednoznačnejšiu interpretáciu výsledkov boli úlohy v teste rozdelené do dvoch častí. Časť základné vedomosti – vedomosti o ľudsko-právnych pojmoch a časť praktická aplikácia teoretických poznatkov – sociálne zručnosti a postoje. Prvá časť obsahovala 9 úloh z tematického celku Človek – občan – štát. Druhá časť obsahovala 11 úloh. Žiaci pri ich riešení mali preukázať zručnosť aplikovať nadobudnuté vedomosti v situáciách, ktoré sú súčasťou každodenného života v triede, v škole i v spoločnosti.

Analýza odpovedí vedomostného testu – základné vedomosti

Priemerná úspešnosť žiakov v SR v časti **základné vedomosti** bola **67,70 %** (tabuľka č. 2, príloha 1). Klasifikáciu úloh testu časti **základné vedomosti** a požiadavky na vedomosti žiakov popisuje tabuľka č. 3 (príloha 1).

Najvyššiu úspešnosť dosiahli žiaci v Prešovskom kraji – 72,42 % a v Nitrianskom kraji – 72,41 %, najnižšiu v Košickom kraji – 63,48 % a v Bratislavskom kraji – 63,34 %.

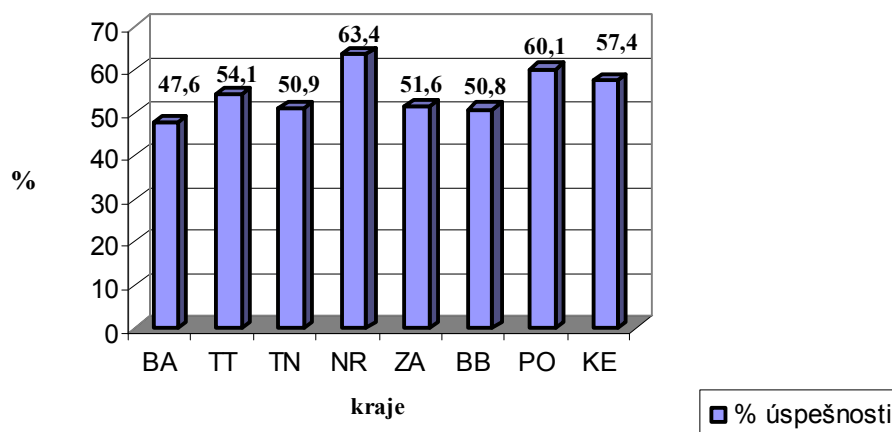
V úlohe **č. 1** (ktorá ľudská bytosť sa považuje za dieťa podľa Dohovoru o právach dieťaťa) mali najnižšie percento úspešnosti žiaci v Bratislavskom a Košickom kraji. Žiaci Trnavského kraja mali najnižšiu úspešnosť v úlohe **č. 2** (vedieť deň, mesiac a rok prijatia Ústavy SR). V Košickom kraji dosiahli žiaci najnižšie percento úspešnosti pri riešení úlohy **č. 6** (vymenuj všeobecné princípy volebného práva) a v Bratislavskom kraji v úlohe **č. 8** (vyber, ktoré z práv nepatrí do skupiny hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv).

Najťažšou úlohou pre väčšinu testovaných žiakov bola úloha **č. 8**. Pri jej riešení žiaci preukazovali zručnosť pri použití vedomostí z tematického celku Základné ľudské práva a slobody. Správne odpovedalo 1 138 žiakov. Graf č. 1 popisuje úspešnosť žiakov v jednotlivých krajoch SR. Pre žiakov jednej súkromnej ZŠ v Košickom kraji bola práve táto úloha najľahšia, dosiahli v nej 100 %-nú úspešnosť.

Najľahšou úlohou pre žiakov bola úloha **č. 19** (kto je to mladistvý a od ktorého roku života mladistvý zodpovedá za svoje skutky). Pri riešení úlohy žiaci preukázali vedomosti

z tematického celku Občan a právo – trestné právo. Správne odpovedalo 1 719 žiakov. Žiaci Žilinského kraja pri riešení tejto úlohy dosiahli najvyššiu úspešnosť.

Graf č. 1 Priemerná úspešnosť žiakov v krajoch pri riešení úlohy č. 8

Celkovo vedela viac ako polovica žiakov odpovedať správne na všetky úlohy z časti základné vedomosti. Percentuálne vyjadrenie správnych odpovedí v tabuľke č. 3 naznačuje, že sa na vyučovacích hodinách občianskej výchovy venuje poznatkem z ľudsko-právnej problematiky primeraná pozornosť.

Priemerná úspešnosť žiakov v krajoch SR vo vzťahu k pohlaviu popisuje tabuľka č. 4 (príloha 1). Jej hodnoty sa pohybujú v intervale od 63,34 % po 72,42 %. Dievčatá dosiahli celkovo v teste o 1,47 % vyššiu úspešnosť ako chlapci. Rozdiely medzi odpoveďami chlapcov a dievčat boli minimálne. Dievčatá v Bratislavskom kraji boli najmenej úspešné (menej ako 50 %) pri riešení úlohy č. 8 a chlapci v Banskobystrickom, Košickom a Trnavskom kraji pri riešení úloh č. 2 a 8. Porovnať úspešnosť žiakov v školách s vyučovacím jazykom maďarským bolo možné len v Košickom a Trnavskom kraji. V oboch krajoch dosiahli priemernú úspešnosť. V odpovedi na úlohu č. 2 (deň, mesiac a rok prijatia Ústavy SR) bola ich úspešnosť nízka. V Košickom kraji 22,7 % a v Trnavskom kraji 36,4 %.

Analýza odpovedí vedomostného testu časť – praktická aplikácia teoretických poznatkov

Úlohy v časti **praktická aplikácia teoretických poznatkov** mali podobu modelových situácií. Žiak mal pri ich riešení preukázať schopnosť nájsť východisko z navodenej situácie, alebo vyriešiť problém s použitím vopred osvojených vedomostí, sociálnych zručností a želaných postojov. Priemerná úspešnosť žiakov v SR v časti **praktická aplikácia teoretických poznatkov** bola **83,49 %**. Klasifikáciu úloh testu a požiadavky na vedomosti žiakov popisuje tabuľka č. 5 (príloha 1). Najvyššiu úspešnosť dosiahli žiaci v Prešovskom kraji (85,08 %) a v Nitrianskom kraji (84,77 %), najnižšiu v Bratislavskom kraji (81,68 %). Percentuálne vyjadrenie správnych odpovedí žiakov v krajoch v SR popisuje tabuľka č. 6 (príloha 1).

Najťažšou úlohou bola pre žiakov úloha č. 7 (v konkrétnej situácii uplatniť svoje základné práva a slobody – sloboda pokojného zhromažďovania a združovania sa). Správne odpovedalo 1 322 žiakov.

Najľahšou bola úloha č. 16 (poznať práva a povinnosti žiaka, ktoré sú uvedené vo vnútornom školskom poriadku). Správne odpovedalo 1 988 žiakov. V Nitrianskom kraji dosiahli žiaci pri riešení tejto úlohy 98,90 %-nú úspešnosť.

Úroveň dosiahnutých výsledkov žiakov v krajoch SR vo vzťahu k pohlaviu popisuje tabuľka č. 7 (príloha 1). Rozdiely medzi odpoveďami chlapcov a dievčat v krajoch na jednotlivé otázky v úlohách sú štatisticky málo významné. V Banskobystrickom a Nitrianskom kraji bola úspešnosť chlapcov v odpovedi na úlohu č. 7 priemerná – 56,3 %. Pri riešení tejto úlohy žiaci preukázali zručnosti z tematického celku Základné ľudské práva a slobody.

Porovnanie úspešnosti žiakov vo vzťahu k školám súkromným, cirkevným a štátnym bolo možné len v troch krajoch – v Bratislavskom, Košickom a Žilinskom. Žiaci 4 súkromných ZŠ vo všetkých troch krajoch dosiahli 100 %-nú úspešnosť pri riešení úlohy č. 12 (rozpoznať význam pojmov rasizmus, antisemitizmus, solidarita, znášanlivosť). V cirkevných školách dosiahli 100 %-nú úspešnosť žiaci Žilinského kraja pri riešení úlohy č. 12 a pri riešení úlohy č. 16 (poznať práva a povinnosti žiaka, ktoré sú uvedené vo vnútornom školskom poriadku) mali 100 %-nú úspešnosť aj žiaci cirkevnej školy v Nitrianskom kraji.

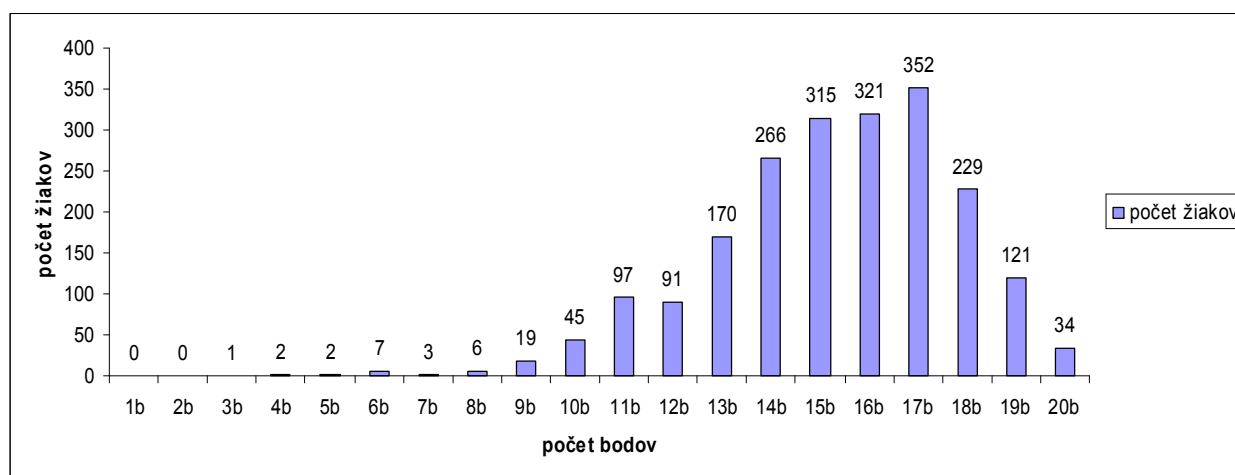
Porovnať úroveň žiakov ZŠ s VJM bolo možné len v Košickom a Trnavskom kraji. Ich celková úspešnosť bola dobrá, nad 60 %. Len pri riešení úlohy č. 15 (uviesť, ktoré právo je žiakovi upierané, ak ho učiteľ neinformuje o výsledku hodnotenia, klasifikácie) dosiahli slabú úspešnosť – 50 %.

Žiaci boli vo všetkých krajoch SR úspešnejší v časti testu praktická aplikácia poznatkov, ako v časti základné vedomosti.

Vyhodnotenie výsledkov testu

Žiaci získali v teste priemerné skóre 15,28 bodov (graf č. 2). Priemerná úspešnosť žiakov dosiahla hodnotu 76,40 %. Minimálny počet bodov (0) nezískal ani jeden žiak, 15 žiakov malo úspešnosť nižšiu ako 39 % a maximálny počet bodov získalo 34 žiakov. Rozdiely v úspešnosti dievčat a chlapcov boli zanedbateľné. Počet 12 a viac bodov, čo je 60 % až 100 %-ná úspešnosť, získalo 1 909 žiakov.

Graf č. 2 Rozdelenie žiakov podľa počtu získaných bodov v teste

Celkovú úroveň žiakov v teste vo vzťahu ku kraju popisuje tabuľka č. 2. V časti testu základné vedomosti dosiahli žiaci vo všetkých krajoch SR úspešnosť vyššiu ako 63 % a v časti testu praktická aplikácia teoretických vedomostí vyššiu úspešnosť ako 81 %. Pri porovnaní výsledkov jednotlivých krajov SR boli najúspešnejší žiaci Prešovského a Nitrianskeho kraja. Možno konštatovať, že na vyučovacích hodinách občianskej výchovy sa vo vybraných školách venovala výchove k ľudským právam primeraná pozornosť.

Tabuľka č. 2 Celková úspešnosť žiakov ZŠ v SR

Kraj	Základné vedomosti (%)	Praktická aplikácia (%)
Bratislavský	63,34	81,68
Trnavský	65,72	83,39
Trenčiansky	69,38	84,50
Nitriansky	72,41	84,77
Žilinský	69,08	83,53
Banskobystrický	63,87	82,14
Prešovský	72,42	85,08
Košický	63,48	82,11
Úspešnosť v SR (%)	67,70	83,49

Vyhodnotenie testu pre žiakov SŠ

V 117 SŠ – 31 GYM, 31 SOŠ, 33 SOU a 22 ZŠS – sa testovania zúčastnilo **3 166 žiakov**, z toho bolo **1 571 chlapcov** a **1 595 dievčat** (tabuľka č. 3). V 21 cirkevných stredných školách písalo test 516 žiakov, z toho 219 chlapcov a 297 dievčat. V 14 súkromných stredných školách sa testovania zúčastnilo 540 žiakov, z toho 224 chlapcov a 316 dievčat. V 7 SŠ s vyučovacím jazykom maďarským písalo test 211 žiakov, z toho 78 chlapcov a 133 dievčat. Prehľad o počte a druhoch SŠ a o počte žiakov, ktorí sa zúčastnili testovania je uvedený v tabuľke č. 8 (príloha 1).

Tabuľka č. 3 Prehľad o počte žiakov a škôl

SR	SŠ	SŠ (zriad'ovateľ)			SŠ (vyučovací jazyk)		SŠ (sídlo)	
		štátne	cirkevné	súkromné	slovenský	maďarský	mesto	vidiek
počet	spolu							
škôl	117	77	20	20	110	7	106	11
chlapcov	1571	1128	219	224	1493	78	1445	126
dievčat	1595	982	297	316	1462	133	1480	115
spolu	3166	2110	516	540	2955	211	2925	241

Charakteristika vedomostného testu

Učebné osnovy občianskej náuky a náuky o spoločnosti sú zostavené tak, aby posilnili právne vedomie žiakov, poskytl im základné vedomosti o poslaní štátu a práva, o ľudských právach a základných slobodách zakotvených v Ústave SR a v medzinárodných dokumentoch (Všeobecná deklarácia ľudských práv, Charta OSN, Pakty o ľudských právach), o ochrane ľudských práv a slobôd, o medzinárodných inštitúciách a organizáciách, ktoré sa podieľajú na uplatňovaní a ochrane ľudských práv a slobôd. Cieľom občianskej náuky a náuky o spoločnosti je naučiť žiakov adekvátne používať pojmy z problematiky ľudských práv, chápať podstatu problému a vedieť urobiť závery, robiť etické analýzy so zreteľom na uplatňovanie a ochranu ľudských práv.

Úlohy v teste svojou náročnosťou zohľadnili rozsah a obsah preberaného učiva o ľudských právach v SOŠ, v SOU, v ZŠS a v GYM. Boli zostavené podľa učiva tematického okruhu Základy politológie a jeho tematických celkov: Právny štát – základ občianskej

demokracie, Demokracia a princíp jej uplatnenia v právnom štáte, Politický systém a politický pluralizmus, Národ a menšiny v politike. Požiadavky na vedomosti žiakov boli v súlade so vzdelávacím štandardom s exemplifikačnými úlohami z náuky o spoločnosti pre štvorročné gymnáziá.

Test sa žiakom zadával v tlačenej podobe. Obsah testu tvorilo 24 úloh s výberom odpovedí, ktoré mali rôzne spôsoby zápisu v odpovedňovom hárku. V úlohách 1 – 10 žiak hodnotil správnosť výrokov, zapisoval A (áno) alebo N (nie) pri každej uvedenej možnosti A, B, C, D. V úlohách 11 – 15 prirad'oval k výrokom ponúkané možnosti A, B, C, D. Za každý správne vyriešený výrok v úlohách 1 až 15 mohol žiak získať 1 bod, za nesprávnu a žiadnu odpoveď 0 bodov a za všetky správne riešenia v úlohe maximálne 4 body. V úlohách 16 – 25 mal žiak vybrať a označiť krížikom (X) len jednu správnu odpoveď z možností A, B, C, D. Za nesprávnu a žiadnu odpoveď dostal 0 bodov a za správnu odpoveď 1 bod. Maximálny počet bodov, ktorý mohol žiak v teste získať bol 70 bodov. Úspešnosť žiakov sa posudzovala podľa kritérií, ktoré stanovil Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ): <0 % – 39 %) slabá úroveň, <40 % – 59 %) priemerná úroveň, <60 % – 100 %> dobrá úroveň.

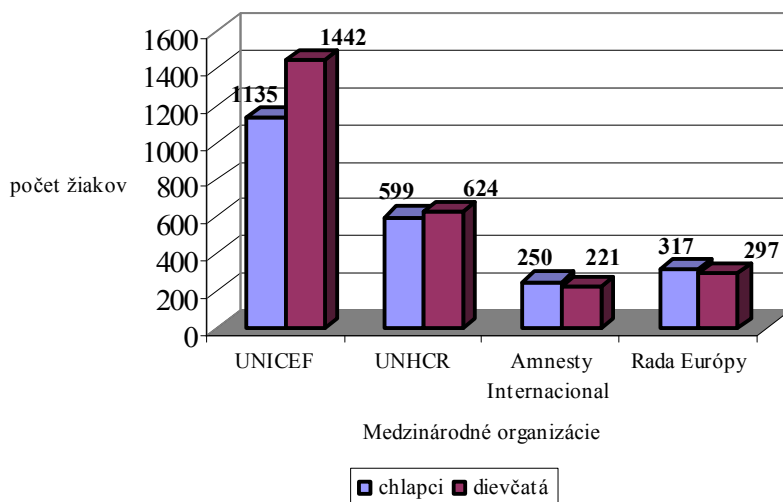
Výsledky testov boli štatisticky analyzované. Pri vyhodnocovaní testu boli úlohy rozdelené do časti **základné vedomosti** – vedomosti o ľudsko-právnych pojmoch a časti **praktická aplikácia teoretických poznatkov** – sociálne zručnosti a postoje. Prvá časť obsahovala 11 úloh z tematického celku Ústava SR a základné ľudské práva a medzinárodné organizácie a inštitúcie. Druhá časť, v ktorej žiaci preukazovali osvojené vedomosti, zručnosti a postoje z oblasti uplatňovania a ochrany ľudských práv, obsahovala 14 úloh.

Analyza odpovedí vedomostného testu časť – základné vedomosti

Priemerná úspešnosť žiakov v SR v časti **základné vedomosti** bola **65,11 %** (dobrá úroveň). Klasifikáciu úloh testu a požiadavky na vedomosti žiakov popisuje tabuľka č. 9 (príloha 1). Najvyššiu úspešnosť dosiahli žiaci v Trenčianskom kraji – 68,17 % a v Trnavskom kraji – 67,35 %, najnižšiu v Banskobystrickom kraji – 61,44 %. Percentuálne vyjadrenie správnych odpovedí žiakov v krajoch v SR popisuje tabuľka č. 13 (príloha 1).

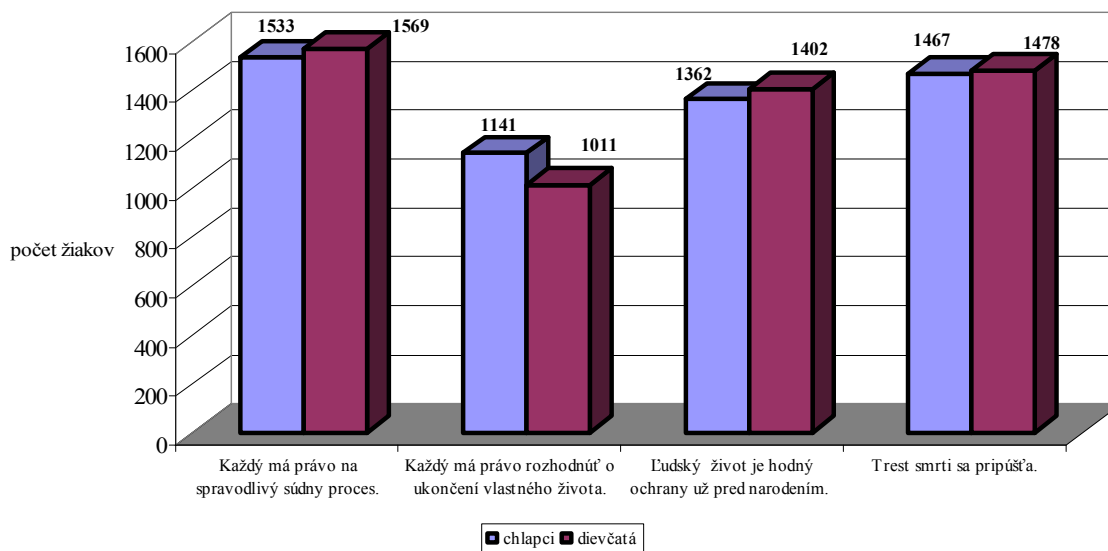
Najt'azšou úlohou bola pre žiakov úloha č. 14 (priradiť k logu medzinárodnej organizácie práva, ktoré ochraňuje). Logo medzinárodnej organizácie Amnesty International poznalo 471 žiakov, čo je 14,9 % z celkového počtu 3166 žiakov a Logo Rady Európy poznalo 614 žiakov, čo je 19,39 %. Väčšina žiakov nepoznala logo medzinárodnej organizácie UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees – Úrad Vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre utečencov). Celkove dosiahli žiaci pri riešení tejto otázky slabú úroveň, nižšiu ako 39 %. Graf č. 3 popisuje počet správnych odpovedí žiakov na otázku úlohy č. 14.

Graf č. 3 Odpovede žiakov na úlohu č. 14

Najľahšou úlohou v časti základné vedomosti bola úloha č. 5 (rozhodnúť, či je uvedené právo v súlade s Ústavou SR). Správne odpovede žiakov popisuje graf č. 4.

Graf č. 4 Odpovede žiakov na úlohu č. 5

Žiaci mali pri riešení úlohy preukázať vedomosti o základných ľudských právach a slobodách zakotvených v 2. hlave Ústavy SR. Na otázku, či má každý právo rozhodnúť o ukončení vlastného života, odpovedalo správne menej dievčat ako chlapcov. Pri otázke, či je ľudský život hodný ochrany už pred narodením, odpovedalo správne viac dievčat ako chlapcov. Ochrana ľudského života od počatia po prirodzenú smrť je súčasťou výchovy k ľudským právam. Z rozdielnych odpovedí chlapcov a dievčat vyplýva, že tejto téme treba na hodinách náuky o spoločnosti a občianskej náuky venovať pozornosť.

Vyššiu úspešnosť (nad 75 %) dosiahli žiaci pri riešení úlohy č. 12 (jeden z pojmov – predsudok, xenofóbia, rasizmus, diskriminácia priradiť k nasledujúcej charakteristike – nenávisť voči ľuďom inej rasy, utlačanej rasy). Žiaci vedeli ľudsko-právne pojmy charakterizovať a rozlíšiť. Na otázku B úlohy č. 12 správne odpovedalo 3 000 žiakov a dosiahli 94,75 % -nú úspešnosť. Dievčatá boli vo všetkých odpovediach na otázky úlohy č. 12 úspešnejšie ako chlapci.

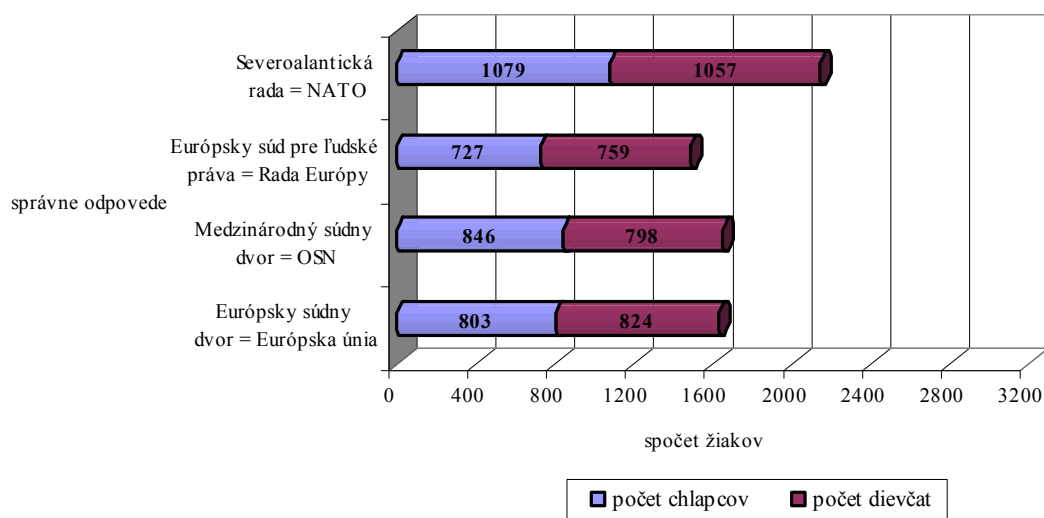
Slabú úroveň, nižšiu ako 39 %, dosiahli žiaci pri riešení úlohy č. 17. Nevedeli správne rozhodnúť, ktorý z dokumentov upravujúci problematiku ľudských práv bol prijatý na pôde Rady Európy. Vedomosti o postavení a úlohách Rady Európy preukázalo 986 žiakov, čo je len 31,1 %.

V odpovedi na otázku D úlohy č. 3, či Ústava SR priznáva základné ľudské práva a slobody len občanom Slovenskej republiky, boli dievčatá o 6,7 % menej úspešnejšie ako chlapci. V odpovedi na otázku C úlohy č. 3, či Ústava SR priznáva základné ľudské práva a slobody všetkým občanom s trvalým pobytom v SR, vedelo správne odpovedať 573 chlapcov a 493 dievčat, čo je slabá úspešnosť, nižšia ako 39 %. Z celkového počtu žiakov len 1/3 mala dobré vedomosti o základných právach a slobodách zakotvených v 2. hlave Ústavy SR.

Priemernú úspešnosť, nižšiu ako 60 %, dosiahli žiaci pri riešení úlohy č. 15. Žiaci mali preukázať vedomosti o medzinárodných organizáciách, ktoré ochraňujú ľudské práva

(k orgánom Európsky súdny dvor, Medzinárodný súdny dvor, Európsky súd pre ľudské práva, Severoatlantická rada priradiť príslušné organizácie do ktorých patria OSN, NATO, Rada Európy, Európska únia). Správne odpovede chlapcov a dievčat zobrazuje graf č. 5.

Graf č. 5 Odpovede žiakov na úlohu č. 15

Úlohu č. 16 (vybrať z práv – právo na informácie, právo na štrajk, právo na názor, volebné právo tie, ktoré umožňujú občanom aktívne sa zúčastňovať na správe verejných vecí) správne riešilo 866 chlapcov a 944 dievčat. Dievčatá v nej dosiahli vyššiu (59,2 %) priemernú úspešnosť ako chlapci (55,1 %).

V úlohe č. 11 mali žiaci preukázať všeobecné vedomosti o významných dňoch charakteristických pre vývoj a ochranu ľudských práv vo svete. V otázke B úlohy č. 11 vedelo správne priradiť k dátumu 9. máj významný deň – Deň Európy viac dievčat (1 017) ako chlapcov (847).

Celkovo možno konštatovať, že žiaci stredných škôl v otázkach zameraných na poznanie základných ľudských práv a slobôd zakotvených v 2. hlave Ústavy SR dosiahli priemernú až dobrú úroveň. Medzinárodné dokumenty a medzinárodné inštitúcie, organizácie, ktoré ochraňujú ľudské práva poznajú žiaci menej. V týchto otázkach dosiahli slabú a v jednej otázke priemernú úroveň. Cieľom občianskej náuky a náuky o spoločnosti je aj informovať žiakov o systéme fungovania inštitúcií Európskej únie, objasňovať potrebu tolerancie a porozumenia medzi obyvateľmi Európy, učiť ich spoznávať kultúru, tradície a štýl života krajín Európskej únie, zvyšovať povedomie európskej identity, podnecovať pochopenie dôležitosti dodržiavania demokratických princípov. Správne odpovede chlapcov, dievčat a priemernú úroveň žiakov vo vzťahu k pohlaviu a druhu školy v časti testu **základné vedomosti** popisuje tabuľka č. 10 (príloha č. 1).

Analýza odpovedí vedomostného testu časť – praktická aplikácia teoretických poznatkov

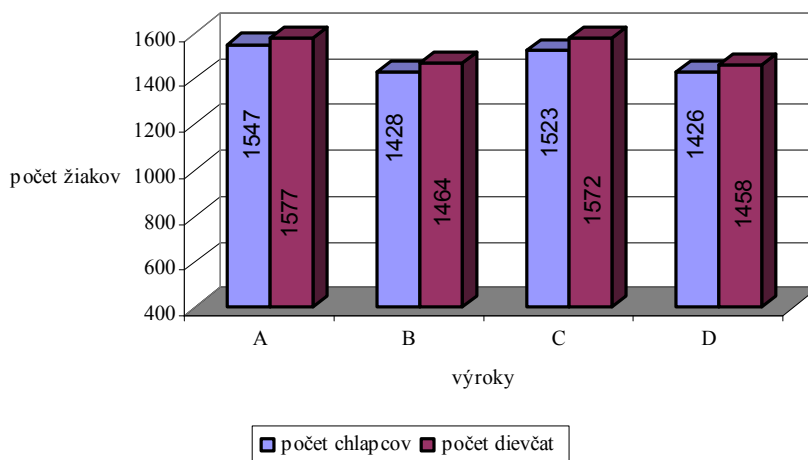
Žiak posledného ročníka strednej školy má mať osvojené základné vedomosti dôležité pre jeho pracovné uplatnenie (jazykové zručnosti, zručnosť využívať informačné technológie a pod.), znalosti o demokratickom občianstve a schopnosť uplatňovať svoje občianske práva a povinnosti (občianska gramotnosť). V úlohách žiaci posudzovali výroky a rozhodovali o ich správnosti alebo pravdivosti. Pri riešení úloh využívali vopred osvojené vedomosti

a zručnosti: vedieť objasniť úlohu práva a zákonitosti v demokratickej spoločnosti, vedieť sa orientovať v základných právnych dokumentoch, charakterizovať ľudsko-právne pojmy a rozlišovať ich a uplatňovať.

Priemerná úspešnosť žiakov v SR v časti **praktická aplikácia teoretických poznatkov** bola **66,83 %** (dobrá úroveň). Klasifikáciu úloh testu a požiadavky na vedomosti žiakov popisuje tabuľka č. 11 (príloha 1). Najvyššiu úspešnosť dosiahli žiaci v Trenčianskom kraji (69,03 %) a v Žilinskom kraji (67,66 %), najnižšiu v Banskobystrickom kraji (64,11 %). Správne odpovede žiakov a priemerná úspešnosť v odpovediach na otázky v časti praktická aplikácia teoretických poznatkov sú uvedené v tabuľke č. 12 (príloha 1). Priemernú úspešnosť žiakov v krajoch v SR popisuje tabuľka č. 13 (príloha 1).

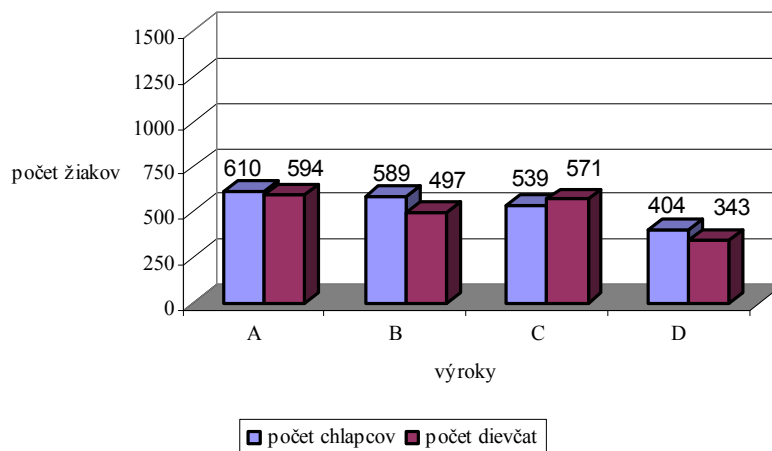
Najľahšou úlohou v časti testu praktická aplikácia teoretických poznatkov bola úloha **č. 13** (vybrať a priradiť práva ktoré sú zaručené Ústavou SR k povinnostiam, vyjadrenými výrokmi: výrok A – zapísať dieťa do školy pri dosiahnutí 6 rokov; B – zavedenie štátneho jazyka ako povinného vyučovacieho predmetu do národnostných škôl; C – doručiť korešpondenciu určenú na meno neotvorenú; D – neposmievať sa žiadnym náboženským úkonom). Správne odpovedalo viac ako 90 % žiakov. Odpovede žiakov popisuje graf č. 6.

Graf č. 6 Odpovede žiakov na úlohu č. 13

Najťažšou úlohou bola úloha **č. 2** (graf č. 7). Správne na ňu odpovedalo menej ako 39 % žiakov. Žiaci mali rozhodnúť, ktorá z podmienok musí byť dodržaná, aby bola sťažnosť prijatá na Európskom súde pre ľudské práva (sťažovateľ musí byť občanom jedného z členských štátov Rady Európy; porušenia práv sa musí dopustiť aspoň jeden zo štátov viazaných Dohovorom; ak si je občan vedomý, že boli porušené jeho ľudské práva, môže

Graf č. 7 Odpovede žiakov na úlohu č. 2

podat sťažnosť priamo na Európsky súd pre ľudské práva; sťažnosť možno podať proti jednotlivcovi alebo súkromným, obchodným spoločnostiam). V odpovediach na všetky štyri možnosti úlohy č. 2 dosiahli žiaci slabú úspešnosť, čo potvrdzuje, že ich vedomosti sú v tejto oblasti slabé.

Slabú úspešnosť, nižšiu ako **39 %**, dosiahli žiaci v úlohe č. 22. V úlohe mali žiaci rozhodnúť, či môže 19-ročný občan kandidovať vo voľbách do parlamentu alebo len vo voľbách zastupiteľstva územnej samosprávy, alebo sa aspoň volieb aktívne zúčastniť. Úspešnosť žiakov vo všetkých druhoch škôl bola nízka, z 3 166 žiakov správne odpovedalo len 1 181, čo je približne 1/3 (tabuľka č. 4). Pri riešení úlohy mali žiaci použiť osvojené vedomosti o občianskych právach a povinnostiach, o volebnom práve a volebnom systéme SR. Zo zistení vyplýva, že tejto problematike sa v stredných školách nevenuje dostatočná pozornosť.

Tabuľka č. 4 Porovnanie počtu žiakov, ktorí správne odpovedali na úlohu č. 22 a celkový počet žiakov

Druh školy chlapci/dievčatá	G		SOS		SOU		ZSŠ		Spolu		Úspešnosť	
	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	CH	D	%	%
počet testovaných žiakov	509	323	495	376	250	545	341	327	1571	1595		
počet žiakov správne odpovedajúcich	136	215	130	181	204	95	121	100	591	591	37,6	37,1

Priemernú úspešnosť, nižšiu ako **60 %**, dosiahli žiaci v siedmich úlohách. V úlohe č. 1 nevedeli posúdiť, či má výrok o prijatí vyučeného predavača, muža, do obchodu s počítačovou technikou diskriminačný charakter. Nesprávne odpovedala viac ako polovica chlapcov (794) a dievčat (751). Na hodinách náuky o spoločnosti a občianskej náuky treba venovať viac priestoru problematike typických rodových stereotypov, medzi ktoré patrí nerovnosť šancí mužov a žien pri voľbe budúceho povolania. Tento diskriminačný prístup je založený na predpojatých názoroch a v našej spoločnosti je stále aktuálny.

Na otázku C úlohy č. 4, či môže žiak vyžadovať od učiteľa mlčanlivosť o prospechu a správaní pred rodičmi, odvolávajú sa na zákon o ochrane osobných údajov, nesprávne odpovedalo 1 836 žiakov. Možno konštatovať, že títo žiaci nemajú dostatočné informácie o svojich právach a povinnostiach.

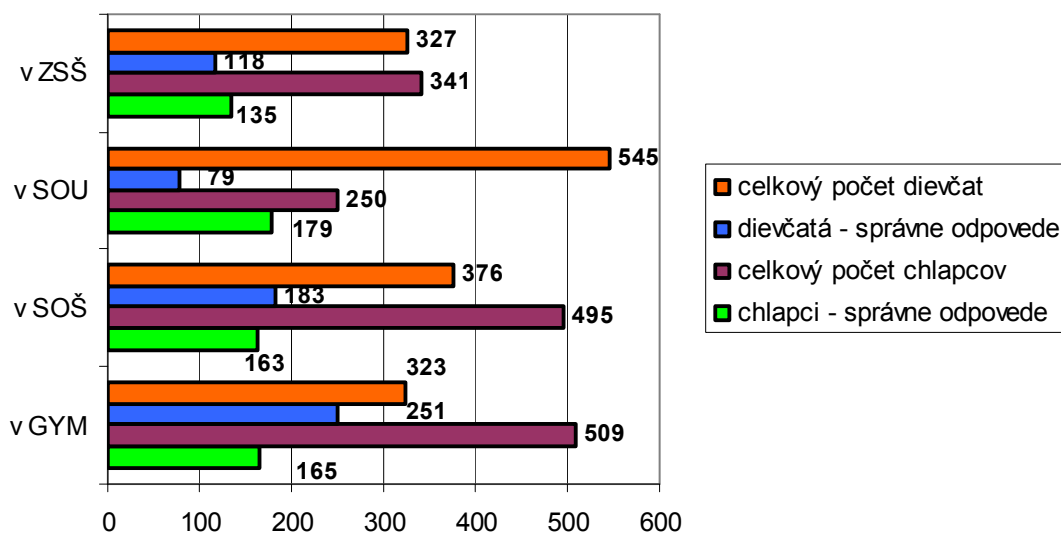
Rozhodnúť, či je výrok rasistický, xenofóbny — bol som u lekára, je to síce Žid, ale dobrý doktor — v otázke C úlohy č. 6 vedelo správne odpovedať 929 chlapcov a 819 dievčat, teda 1 748 žiakov z 3 166. V otázke D, že všetci Rómovia špekulujú, ako sa vyhnúť práci, správne odpovedalo 940 chlapcov a 1150 dievčat. Chlapci dosiahli 59,8%-nú úspešnosť a dievčatá až 72,1%-nú úspešnosť. Dievčatá preukázali vo väčšej miere, že odmietajú etnické predsudky, ktoré v našej spoločnosti stále rezonujú.

Pri riešení otázky C úlohy č. 7 mali žiaci použiť osvojené vedomosti o demokracii a jej forme, vedieť, čo je petičné právo. Na otázku, či môže rodina obžalovaného presvedčená o jeho nevine iniciovať petíciu za zmenu rozsudku vydaného súdom, správne odpovedalo 1 716 žiakov, čo je 54 %-ná úspešnosť.

Zaujímavé je zistenie, že žiaci v poslednom ročníku SŠ nevedeli správne riešiť otázku D úlohy č. 9. Žiaci mali rozhodnúť, či má 16-ročný chlapec, držiteľ občianskeho preukazu, právo vstúpiť do pracovného pomeru. Správne odpovedalo 642 chlapcov, dosiahli 40,9%-nú úspešnosť. Ani dievčatá neboli v odpovedi na túto otázku úspešné. Správne odpovedalo len 631 dievčat, čím dosiahli 39,6 %-nú úspešnosť. Žiaci nevedeli použiť osvojené vedomosti

a zručnosti súvisiace s pracovným právom a vedomosti o náležitostiach pracovnej zmluvy (graf č. 8).

Graf č. 8 Porovnanie správnych odpovedí chlapcov a dievčat na otázku č. 9 D

Na otázku C v úlohe č. 10, či majú rodičia právo otvárať korešpondenciu dieťaťu, kým nedosiahne plnoletosť, správne odpovedalo 570 chlapcov, dosiahli 36,3 %-nú úspešnosť a 803 dievča, dosiahli 50,3 %-nú úspešnosť. V tejto otázke mali žiaci uplatniť vedomosti o rodinnom práve, o právach a povinnostiach rodičov voči deťom a naopak. Príčinou nižšej úspešnosti v odpovediach chlapcov a dievčat môže byť aj skutočnosť, že žiaci oveľa viac ako listovú korešpondenciu využívajú posielanie SMS správ a e-mailov. Porušenie listového tajomstva preto nevnímajú ako porušenie svojich práv.

Na otázku v úlohe č. 19, na ktorý súd sa obráti nespokojná opozícia so svojim podnetom proti prezidentom podpísanej vysokoškolskej novele, správne odpovedalo 662 chlapcov, dosiahli 42,1 %-nú úspešnosť a 534 dievčat, dosiahli 33,5 %-nú úspešnosť. V tejto otázke mali žiaci preukázať nadobudnuté vedomosti o právomociach Ústavného súdu.

V úlohe č. 21 žiaci k charakteristikám medzinárodných organizácií priradzovali názov. Pri riešení úlohy mali preukázať získané vedomosti o činnosti medzinárodných organizácií v oblasti ľudských práv (UNESCO, ILO, UNICEF, UNHCR a OSN). Žiaci dosiahli celkovo priemernú úspešnosť, chlapci 56,8 %-nú a dievčatá 50,8 %-nú úspešnosť.

Analýza odpovedí žiakov vo vzťahu ku kraju a druhu školy

Porovnaním úspešnosti žiakov v jednotlivých druhoch škôl boli najúspešnejší žiaci posledného ročníka gymnázií (tabuľka č. 5). Dosiahli 74,22 %-nú priemernú úspešnosť v časti **základné vedomosti**, čo je o 9,11 % lepšie ako celoslovenský priemer. V časti **praktická aplikácia teoretických vedomostí** dosiahli 72,57 %-nú priemernú úspešnosť, čo je o 5,74 % lepšie ako celoslovenský priemer. Žiaci SOU dosiahli v časti testu základné vedomosti najnižšiu úspešnosť. Celkove dosiahli žiaci SŠ v oboch častiach testu dobrú úspešnosť.

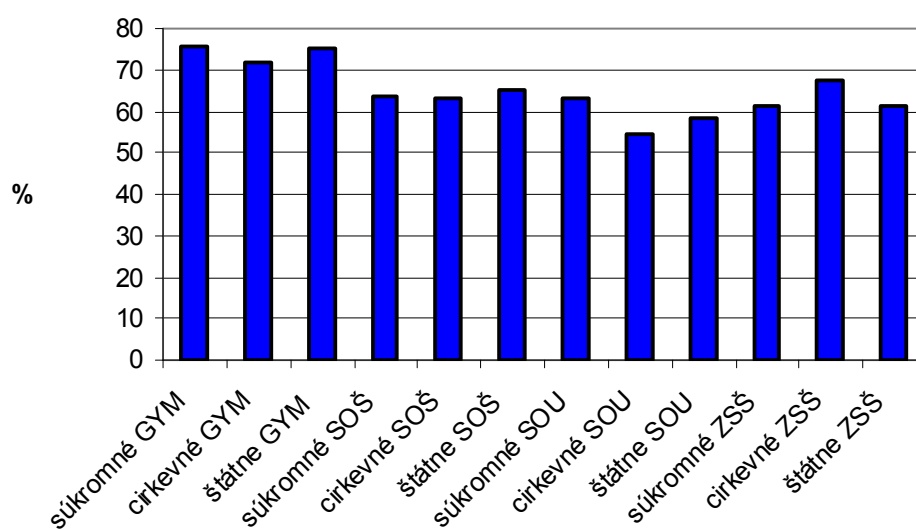
Tabuľka č. 5 Porovnanie priemernej úspešnosti žiakov v jednotlivých druhoch SŠ

Druh školy	GYM		SOŠ		SOU		ZŠ		Priemer v SR	
Úspešnosť v SR	74,22	72,57	64,41	67,66	58,60	62,55	62,19	64,54	65,11	66,83

Analýza odpovedí žiakov vo vzťahu k zriaďovateľovi školy

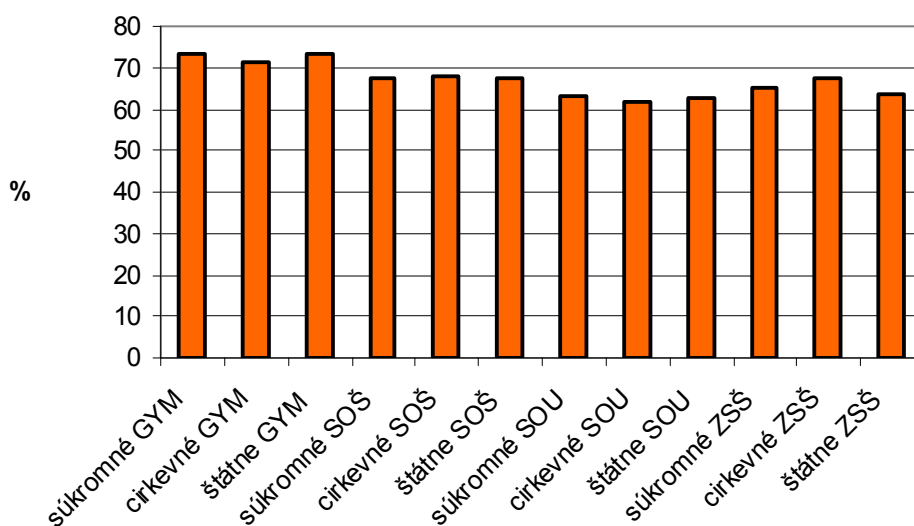
Zo 117 SŠ bolo 20 cirkevných stredných škôl (9 GYM, 5 SOŠ, 4 SOU, 2 ZSŠ) a 20 súkromných stredných škôl (6 GYM, 5 SOŠ, 6 SOU, 3 ZSŠ). Porovnaním výsledkov dosiahnutých v testoch v časti **základné vedomosti** možno konštatovať, že žiaci súkromných (priemerná úspešnosť 75,52 %) a štátnych (priemerná úspešnosť 75,04 %) GYM boli úspešnejší ako žiaci cirkevných GYM (priemerná úspešnosť 71,35 %). Žiaci štátnych SOŠ boli úspešnejší (priemerná úspešnosť 65,08 %), ako žiaci súkromných a cirkevných SOŠ. Medzi SOU boli úspešnejší žiaci súkromných škôl a spomedzi ZSŠ boli úspešnejší žiaci cirkevných škôl. Nižšiu ako 60 %-nú priemernú úspešnosť dosiahli žiaci cirkevných a štátnych SOU (graf č. 9). Podrobnejší popis úspešnosti žiakov v jednotlivých druhoch škôl je v tabuľke č. 13 (príloha 1).

Graf č. 9 Porovnanie dosiahnutej priemernej úspešnosti žiakov v súkromných cirkevných a štátnych školách v časti testu základné vedomosti

Porovnaním výsledkov dosiahnutých v testoch v časti **praktická aplikácia teoretických vedomostí** dosiahli žiaci vo všetkých druhoch škôl priemernú úspešnosť nad 60 % (graf č. 10). Podrobnejší popis úspešnosti žiakov v jednotlivých druhoch škôl vo vzťahu k zriaďovateľovi je v tabuľkách č. 14, 15, 16 (príloha 1).

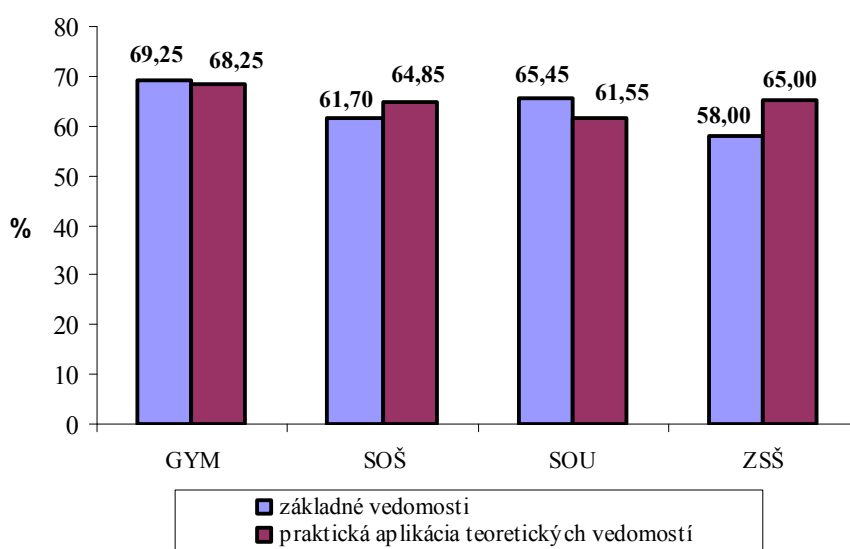
Graf č. 10 Porovnanie dosiahnutej priemernej úspešnosti žiakov v súkromných, cirkevných a štátnych školách v časti testu praktická aplikácia teoretických vedomostí

Analýza odpovedí žiakov vo vedomostnom teste vo vzťahu k vyučovaciemu jazyku

V 7 SŠ s vyučovacím jazykom maďarským (2 GYM, 2 SOŠ, 2 SOU, 1 ZSŠ) písalo test 211 žiakov, z toho 78 chlapcov a 133 dievčat. V časti **základné vedomosti** bola ich priemerná úspešnosť 63,60 %-ná a v časti **praktická aplikácia teoretických vedomostí** dosiahli 64,92 %-nú priemernú úspešnosť, čo je dobrá úroveň a je porovnateľná s úspešnosťou žiakov v školách s vyučovacím jazykom slovenským (graf č. 11). Podrobnejší popis úspešnosti žiakov v jednotlivých druhoch škôl s vyučovacím jazykom maďarským je v tabuľke č. 17 (príloha 1).

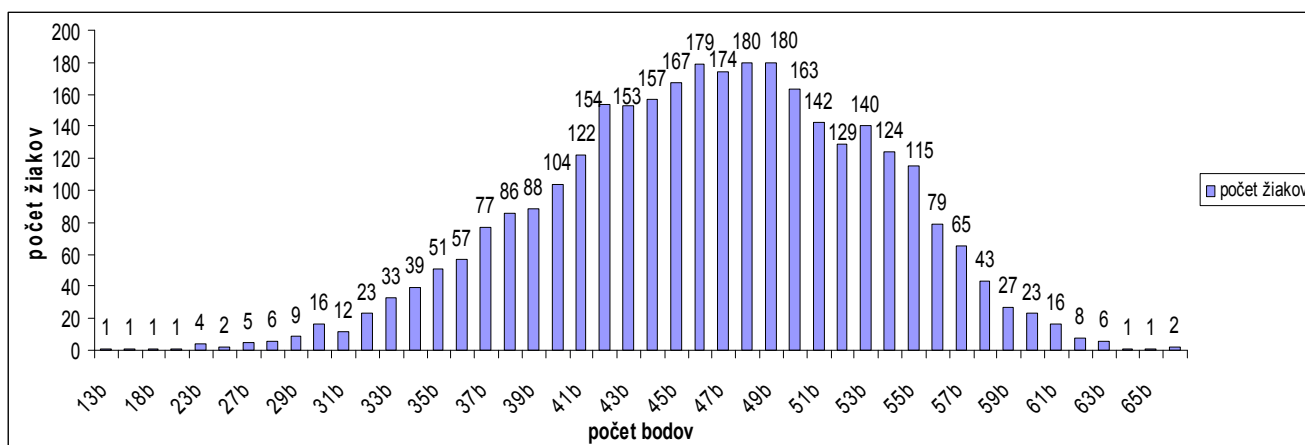
Graf č. 11 Priemerná úspešnosť žiakov v teste v školách s vyučovacím jazykom maďarským

Vyhodnotenie výsledkov testu

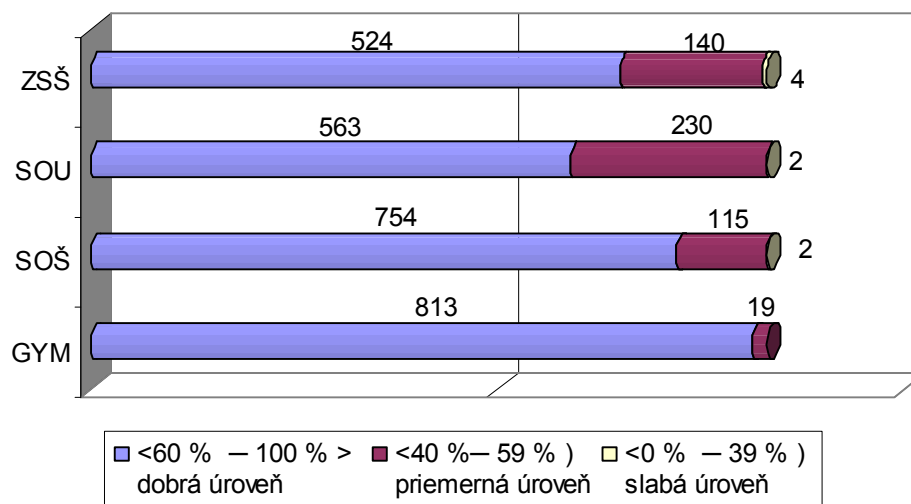
Žiaci v teste získali priemerné skóre 46,40 bodov (graf č. 12). Priemerná úspešnosť žiakov v teste dosiahla hodnotu 66,28 %. Minimálny počet bodov (0) nemal ani jeden žiak. Porovnaním úspešnosti jednotlivých žiakov SŠ v krajoch SR boli najmenej úspešní 2 žiaci Nitrianskeho kraja, ktorí dosiahli 13 a 16 bodov, 18 bodov dosiahol žiak Žilinského a 21 bodov žiak Košického kraja. Najvyšší počet bodov (66) získali 2 žiaci (1dievča a 1 chlapec). Boli z Bratislavského a z Košického kraja. Maximálny počet bodov (70) nezískal ani jeden žiak.

Graf č. 12 Rozdelenie žiakov podľa počtu získaných bodov v teste

Úspešnosť nižšiu ako 39 % dosiahlo 8 žiakov (z toho 7 chlapcov), priemernú úspešnosť dosiahlo 504 žiakov (z toho 256 chlapcov a 248 dievčat). Dobrú úspešnosť dosiahlo 2 654 žiakov (z toho 1 308 chlapcov a 1346 dievčat). Úspešnosť žiakov v jednotlivých druhoch škôl popisuje graf č. 13.

Graf č. 13 Počet žiakov GYM, SOŠ, SOU a ZSŠ, ktorí dosiahli v teste dobrú, priemernú a slabú úroveň

Súčasťou tematickej inšpekcie v 80 ZŠ a 117 SŠ bola aj **administrácia dotazníka** pre učiteľa občianskej výchovy v ZŠ a učiteľa občianskej náuky a náuky o spoločnosti v SŠ. V dotazníku učitelia vyjadrovali svoj názor na implementáciu výchovy k ľudským právam v pedagogickej dokumentácii školy. Správu o zisteniach z dotazníka spracoval ÚIPŠ. Niekoľko položiek v dotazníku vyhodnocovala aj ŠŠI. Učitelia v nich mali vyjadriť frekvenciu uplatňovania organizačných foriem a metód práce, spôsobu hodnotenia žiakov a charakterizovať svoj prístup k žiakom na vyučovacích hodinách občianskej výchovy v ZŠ a občianskej náuky a náuky o spoločnosti v SŠ.

Vyhodnotenie dotazníka pre učiteľov ZŠ

Dotazník sa zadával v 80 ZŠ učiteľom občianskej výchovy. Na otázku uplatňovania **organizačných foriem vyučovania** na vyučovacích hodinách občianskej výchovy odpovedali učitelia formou voľnej odpovede. Z ich odpovedí vyplýva, že v rámci vyučovacej hodiny uplatňujú formy skupinovej práce, často prácu vo dvojiciach (párové vyučovanie), samostatnú prácu a ojedinele aj kooperatívne vyučovanie (prácu v tíme). Pozitívom je, že si poznatky a vedomosti o ľudských právach žiaci osvojovali aj na aplikačnej úrovni prostredníctvom vlastného prežívania a skúseností. Besedy na aktuálnu tému organizovalo 22 učiteľov, vedomostné súťaže a kvízy 18 učiteľov, 9 učiteľov organizovalo pre žiakov Olympiádu ľudských práv, 7 exkurzie na pamätné miesta a 5 učiteľov zorganizovalo účasť žiakov na súdnom pojednávaní. Účasť žiakov na výchovných hudobných koncertoch s protidrogovým a antidiskriminačným programom uviedlo 10 učiteľov.

V súvislosti s uplatňovaním ľudských práv sa v dotazníku pre učiteľov sledovala otázka uplatňovania participatívnych a interaktívnych **metód** výchovno-vzdelávacieho procesu na hodinách občianskej výchovy. Frekvenciu využívania vyučovacích metód mali učitelia vyjadriť pomocou škály: nikdy, niekedy, často, vždy a neviem. Porovnaním frekvencií často,

vždy a niekedy možno konštatovať, že na hodinách občianskej výchovy uprednostňujú prácu s knihou, výklad a rozhovor. Tieto tri metódy sú metódy tradičného vyučovania a učitelia ich uplatňujú v súčinnosti s ďalšími progresívnymi metódami (graf č. 14).

Rozhovor uplatňuje vždy 22 učiteľov, často 47 a 6 niekedy, z celkového počtu 80 opýtaných učiteľov. Uplatňujú ho najmä v úvodnej časti vyučovacej hodiny, zvyčajne ako motivačný rozhovor – učiteľ kladie žiakom otázky a vzbudzuje ich záujem o učivo.

Výklad uplatňuje vždy 15 učiteľov, často 33 a niekedy 28 učiteľov. Nevýhodou výkladu je skutočnosť, že sa učiteľ pri ňom sústreďuje na jednostrannú komunikáciu smerom k žiakovi, na prezentáciu faktov a obsahu.

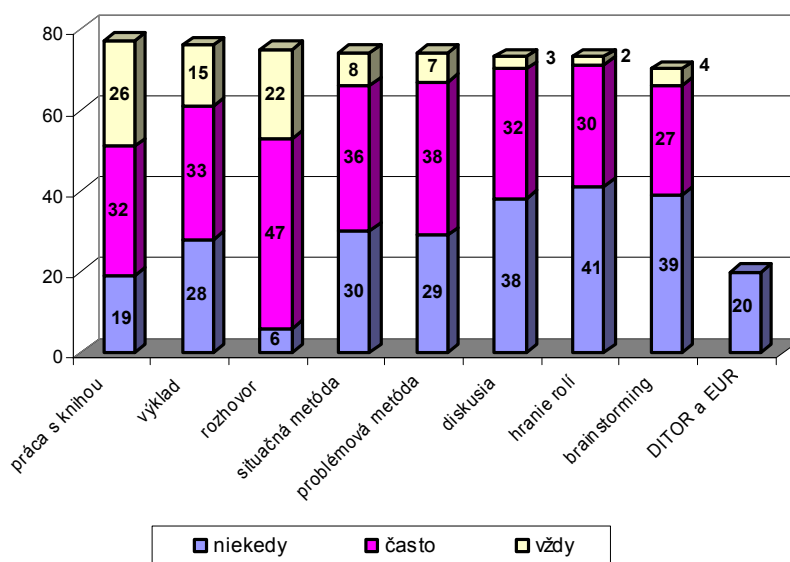
Metódu **práca s knihou** uplatňuje vždy 26 učiteľov, často 32 a niekedy 19 učiteľov. Metóda práce s knihou využívali učitelia najmä vtedy, ak chceli zamerať pozornosť žiakov na získanie poznatkov a informácií práve z učebnice.

Pozitívom je zistenie, že na ďalších miestach s frekvenciou používania vždy, často a niekedy uviedli učitelia metódy, ktoré rozvíjajú kritické myslenie, komunikačné a sociálne zručnosti žiakov.

K často používaným metódam patrili aj **situačná a problémová metóda**. Situačnú metódu vždy uplatňuje 8, často 36 a niekedy 30 učiteľov. Problémovú metódu uplatňuje vždy na vyučovacích hodinách 7 učiteľov, často 38 a niekedy 29 učiteľov.

Na piate miesto zaradili učitelia **diskusiu a hranie rolí**. Diskusiu uplatňuje často 32 učiteľov, vždy 3 a niekedy 38 učiteľov. Obe metódy rozvíjajú komunikačné zručnosti a posilňujú sociálnu väzbu medzi učiteľom a žiakom i žiakmi navzájom. Hranie rolí často uplatňuje vo vyučovaní 30 učiteľov, vždy 2 a niekedy 41 učiteľov.

Graf č. 14 Najčastejšie uplatňované metódy vo vyučovaní občianskej výchovy

Medzi často používané metódy sa zaradil aj **brainstorming**. Na hodinách občianskej výchovy ho často uplatňuje 27 učiteľov, 4 vždy a 39 niekedy. Využívaním tejto metódy učitelia rozvíjajú divergentné myslenie žiakov. Môžu však aj rýchlo a jednoducho zistiť, aké majú žiaci poznatky o daných skutočnostiach, alebo aké informácie im chýbajú.

Na posledných miestach sa umiestnili stratégie učenia a myslenia **DITOR** a **EUR**. Odpovede učiteľov sa pohybovali vo frekvencii nikdy 8, niekedy 20, neviem 26 a 19 učiteľov

sa nevyjadriilo. Uplatnenie práve týchto stratégií na hodinách občianskej výchovy má svoje opodstatnenie, lebo rozvíjajú hodnotiace myslenie žiakov.

Zo všetkých činností, odohrávajúcich sa v škole, sú pre žiakov a rodičov najdôležitejšie **hodnotenie a klasifikácia**. Hodnotiaci úsudok vyslovený učiteľom zasahuje najcitlivejšiu sféru žiaka – jeho sebavedomie. Občianska výchova patrí v základnej škole medzi vyučovacie predmety, ktoré môžu byť klasifikované známku alebo hodnotené slovné.

Otázka v dotazníku obsahovala 7 možností hodnotenia. Učitelia mali použiť frekvenčnú škálu nikdy, niekedy, často, vždy a neviem. Z frekvencie odpovedí často a vždy vyplýva, že učitelia používajú na hodinách občianskej výchovy formy hodnotenia v poradí: povzbudenie a motivácia pochvalou, slovné hodnotenie, sebahodnotenie, didaktické testy s možnosťou odpovedí, portfólia, iné a žiadne metódy (graf č. 15).

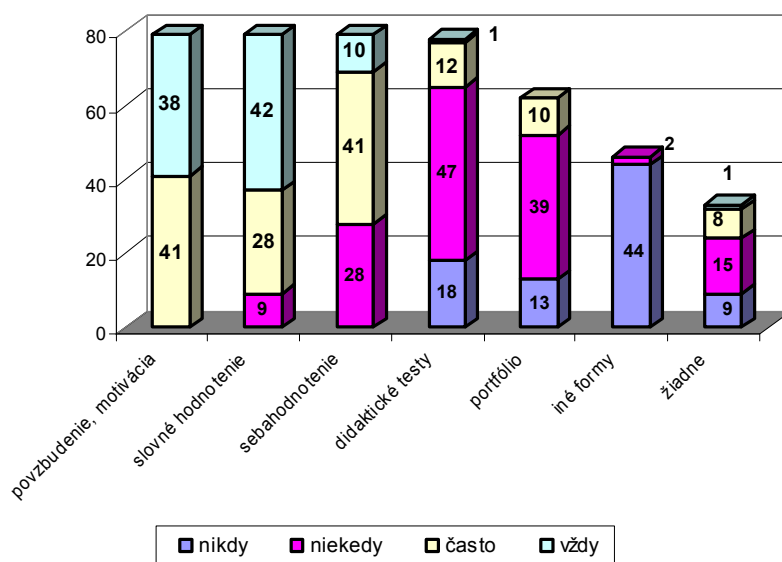
Slovné formy hodnotenia prevládajú nad hodnotením prostredníctvom písomných prejavov žiakov (didaktické testy, portfólio). **Slovné hodnotenie** uplatňuje vždy 42 učiteľov a často 28. **Povzbudenie** uplatňuje vždy 38 a často 41 učiteľov.

Positívom je zistenie, že učitelia využívajú na hodinách ako jednu z foriem hodnotenia **sebahodnotenie** žiakov. Z odpovedí učiteľov vyplýva, že túto formu uplatňuje vždy 10 učiteľov, často 41 a niekedy 28 učiteľov. Umožňujú tak žiakom zúčastňovať sa na procese hodnotenia, a tým aj lepšie pochopiť kritériá, podľa ktorých sú hodnotení, rozvíjajú sebaopoznanie žiaka.

Zadávanie **didaktických testov** uplatňuje na hodinách vždy 1 učiteľ, často 12 učiteľov, niekedy 47 a 2 učitelia sa nevyjadriili. Z odpovedí vyplýva, že didaktický test nepoužilo pri hodnotení žiakov **18** učiteľov. Učitelia nemajú k dispozícii na meranie výstupov – postoje žiakov, hodnotový systém a rozvoj ich schopností – odborne vypracované didaktické testy alebo dotazníky.

Medzi najnovšie metódy hodnotenia patrí vytváranie **portfólia** žiaka, ktoré umožňuje učiteľom sledovať a systematicky ukladať žiacke práce, záznamy z pozorovania, hodnotenia a sebahodnotenia žiakov. Z odpovedí učiteľov vyplýva, že túto metódu uplatňuje 39 učiteľov niekedy a 10 často.

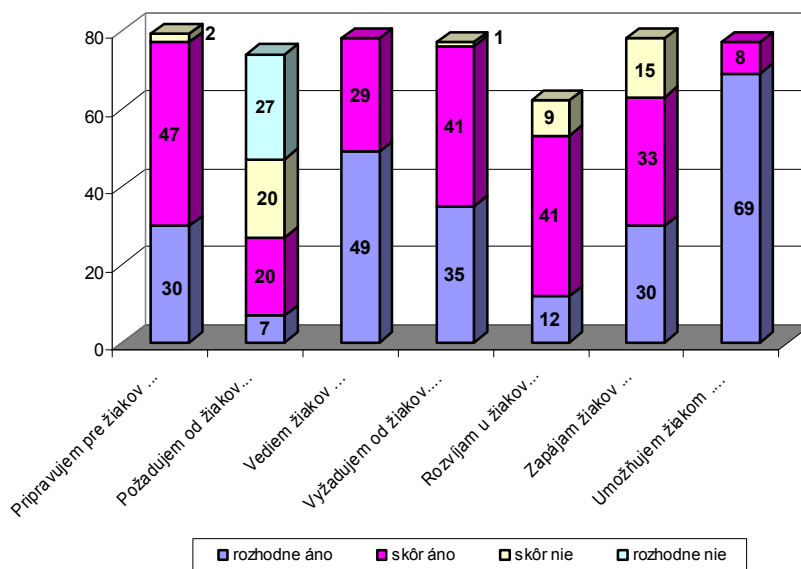
Graf č. 15 Najčastejšie uplatňované formy hodnotenia žiakov na vyučovacích hodinách občianskej výchovy

Len 44 učiteľov, čo je 55 % z 80 opýtaných, potvrdilo, že uplatňujú na každej hodine občianskej výchovy niektorú z foriem hodnotenia. Len 2 učitelia napísali, že niekedy vôbec nehodnotia žiakov a 1 učiteľ sa nevyjadril. Na možnosť uplatňovania inej formy hodnotenia, ako bolo uvedené v dotazníku, 40 učiteľov neodpovedalo, 9 odpovedalo nikdy, 15 učiteľov niekedy uplatňuje inú formu hodnotenia a 8 často.

Učitelia mali charakterizovať podľa určenej škály svoj **prístup k žiakom**. Hodnotiaca škála pozostávala zo 4 možností: rozhodne nie, skôr áno, skôr nie, rozhodne áno (graf č. 16).

Graf č. 16 Prístup učiteľov k žiakom

Na otázku, či **požadujú od žiakov len vedomosti predpísané učebnými osnovami**, odpovedalo rozhodne nie 27 učiteľov, rozhodne áno 7 učiteľov, skôr áno 20, skôr nie 20 a 6 učiteľov sa nevyjadrilo.

Netradičné úlohy pripravuje pre žiakov rozhodne áno 30 a skôr áno 47 učiteľov. Odpoveď skôr nie označili len 2 učitelia a 1 na túto otázku neodpovedal. Možno konštatovať, že učitelia preukazujú snahu sprístupňovať žiakom učivo o ľudských právach prítiahľivými a aktivizujúcimi úlohami.

K **využívaniu rôznorodých zdrojov pri získavaní informácií** vedie žiakov 49 učiteľov a skôr áno 29 učiteľov. Ide o pozitívne zistenie, lebo cieľom výchovy k ľudským právam na hodinách občianskej výchovy je odovzdať žiakom poznatky ako informácie získavať, spracovať a aplikovať v reálnych životných situáciách a nie odovzdávať žiakom množstvo faktografických informácií. K tejto otázke sa nevyjadrili 2 učitelia.

Väčšina učiteľov občianskej výchovy si myslí, že **disciplína a poriadok** sú dôležitou súčasťou dobre organizovanej vyučovacej hodiny. Rozhodne áno uviedlo 35 učiteľov, skôr áno 41 učiteľov, nevyjadrili sa 3 učitelia a len 1 odpovedal skôr nie. Toto zistenie podnecuje zamyslieť sa nad tým, ako vnímať vyjadrenie učiteľov o disciplíne a poriadku na vyučovacej hodine. Možno predpokladať, že učitelia, ktorí odpovedali rozhodne áno, vyžadujú disciplínu a poriadok na hodine, lebo niektoré deti sa pri tvorivých aktivitách javia ako nedisciplinované, málo sústredené. Učitelia, ktorí sa priklonili k odpovedi skôr áno, vedú žiakov k disciplíne a poriadku tak, že majú na vyučovacej hodine občianskej výchovy so žiakmi vopred dohodnuté pravidlá správania sa a za každú tvorivú reakciu, odpoveď a výkon ich ocenia pochvalou. Právam, povinnostiam a pravidlám správania sa žiakov v triede je potrebné sústavne sa venovať, aby ich žiaci chápali a dodržiavali.

Na otázku, či **v procese výchovy a vzdelávania rozvíjajú vyššie poznávacie procesy** učenia sa žiaka, odpovedalo 12 učiteľov rozhodne áno, skôr áno 41 učiteľov, 9 učiteľov odpovedalo rozhodne nie a 18 učiteľov sa nevyjadrilo. Negatívnym zistením je, že 21,6 % učiteľov podcenilo význam rozvoja tvorivosti na hodinách občianskej výchovy. Z hľadiska výchovy k ľudským právam je potrebné rozvíjať u žiakov tvorivosť a iniciatívu. Stereotypné postupy upevňujú disciplínu, vedú žiakov k rutinnému a schematickému prístupu k práci.

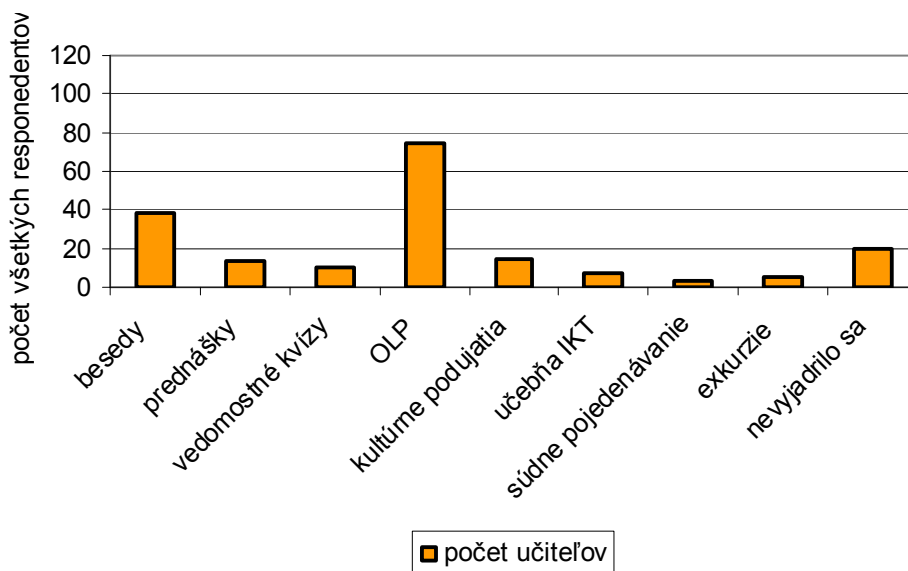
Do **práce na projektoch** zapájalo žiakov 30 učiteľov. Odpoveď skôr áno označilo 33 učiteľov a 2 učiteľia sa nevyjadrili. Odpoveď 15 učiteľov, že skôr nezapájali žiakov do práce na projektoch, je negatívnym zistením.

Na otázku, či učiteľia **umožňujú** žiakom **vyjadrovať vlastné názory** a postoje, ktoré súvisia s výchovou k ľudským právam 69 učiteľov odpovedalo rozhodne áno, 8 skôr áno a 3 učiteľia sa nevyjadrili. Svojimi odpoveďami potvrdili, že podnecujú záujem žiakov o predmet občianska výchova prípravou rôznych zaujímavých aktivít. Rozvíjajú u žiakov schopnosť komunikovať, aktívne počúvať, argumentovať a tým formovať vlastný názor na problém.

Vyhodnotenie otázok v dotazníku pre učiteľov SŠ

Dotazník sa zadával 117 učiteľom občianskej náuky/náuky o spoločnosti. V strednej škole sú náuka o spoločnosti a občianska náuka povinné vyučovacie predmety s týždennou dotáciou 1 vyučovacej hodiny. Na otázku uplatňovania **organizačných foriem vyučovania** na vyučovacích hodinách odpovedali učiteľia formou voľnej odpovede. Z ich odpovedí vyplýva, že v rámci vyučovacej hodiny uplatňujú **formy skupinovej práce, prácu vo dvojiciach (párové vyučovanie) a samostatnú prácu** (graf č. 17). Vyučovacie hodiny v počítačovej miestnosti s využívaním informačno-komunikačných technológií realizovalo len 7 učiteľov. Účasť žiakov na súdnom pojednávaní zorganizovali 3 učiteľia. K otázke uplatňovania organizačných foriem práce sa zo 117 učiteľov stredných škôl nevyjadrilo 20 učiteľov. Väčšina z nich (96) v odpovediach uviedla vyučovacie metódy alebo postup pri práci – zapísanie osnovy, oporných bodov výkladu na tabuľu. Besedy na aktuálne témy s ombudsmanom, s poslancami do mestského zastupiteľstva, s príslušníkom policajného zboru SR pripravilo 38 učiteľov. Prednášok, ktoré organizovala mimovládna organizácia Ľudia v ohrození, sa zúčastnili žiaci z 13 stredných škôl.

Graf č. 17 Uplatňovanie organizačných foriem vyučovania

Vedomostné súťaže a kvízy o ľudských právach realizovalo 10 učiteľov a školské kolo Olympiády ľudských práv 74 učiteľov. Pozitívom je, že poznatky a vedomosti o ľudských právach si žiaci osvojovali aj prostredníctvom vlastného zážitku pri návšteve kultúrnych a výchovných podujatí, rôznych inštitúcií, na besedách a prednáškach v múzeách, knižniciach. Žiaci SŠ sa zúčastňovali výchovných koncertov s protidrogovým motivačným hudobným programom, divadelných a filmových predstavení na aktuálne témy, navštevovali výstavy s tematikou holokaustu a rasizmu.

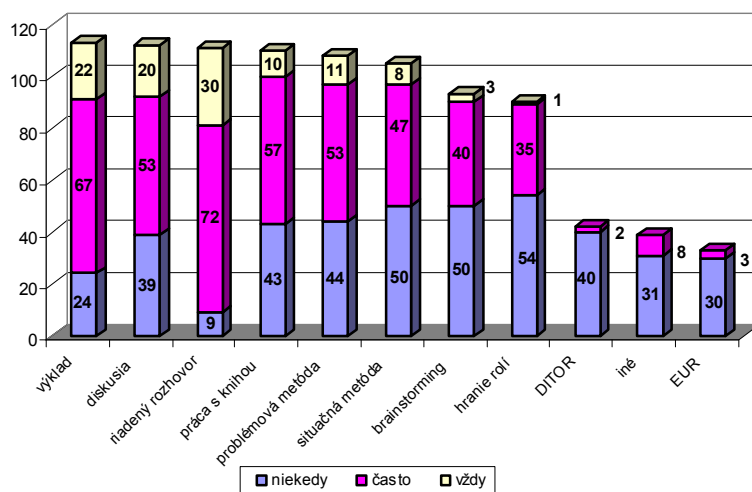
V súvislosti s uplatňovaním ľudských práv sa v dotazníku pre učiteľov SŠ sledovala otázka uplatňovania niektorých progresívnych **metód vyučovania** na hodinách náuky o spoločnosti a občianskej náuky. Frekvenciu uplatňovania vyučovacích metód mali učitelia vyjadriť pomocou škály nikdy, niekedy, často, vždy a nieviem (graf č. 18).

Väčšina učiteľov označila poradie metód, ktoré uplatňujú **vždy** nasledovne: riadený rozhovor, výklad, diskusia, problémová práca a práca s knihou. Poradie **často** uplatňovaných metód na hodinách náuky o spoločnosti a občianskej náuky je: riadený rozhovor, výklad, práca s knihou, situačná metóda, problémová metóda, diskusia, brainstorming, hranie rolí. Porovnaním frekvencií často, vždy a niekedy možno konštatovať, že na hodinách náuky o spoločnosti a občianskej náuky uprednostňovali učitelia metódu výkladu, diskusie, riadeného rozhovoru. Uplatňovali ich v rovnakej miere učitelia mladší (do 25 rokov) i starší (s dlhšou pedagogickou praxou).

Výklad uplatňuje vždy 22 učiteľov, často 67, niekedy 24, nikdy 1 učiteľ a 3 učitelia sa nevyjadrili. Nevýhodou metódy výkladu je jednostranná komunikácia učiteľ – žiak, pričom sa učiteľ zameriava len na prezentáciu obsahu a faktov. **Problémovú metódu** uplatňuje vždy 11 učiteľov, často 53, niekedy 44 učiteľov a nikdy 1 učiteľ.

Diskusiu vždy uplatňuje 20 učiteľov, často 50, niekedy 39, nikdy 5, odpoveď neviem označil 1 učiteľ a 2 učitelia sa nevyjadrili. Prínosom metódy je rozvíjanie komunikačných zručností a posilňovanie sociálnej väzby medzi učiteľom a žiakom i žiakmi navzájom.

Graf č. 18 Uplatňované metódy vyučovania na hodinách náuky o spoločnosti a občianskej náuky

Riadený rozhovor uplatňuje 30 učiteľov vždy, 72 často, 9 niekedy, 2 učitelia označili odpoveď nikdy a 4 učitelia sa nevyjadrili. Učiteľ kladie žiakom otázky, ktorými ich zámerne vedie k cieľu. Zapája väčšinu žiakov, rozvíja ich komunikačné zručnosti.

Prácu s knihou, v SŠ aj s náučným textom, uplatňuje vždy 10 učiteľov, často 57, niekedy 43 učiteľov a nikdy 4 učitelia. Zaujímavosťou je, že metódu uviedlo ako vždy a často

uplatňovanú až 43 učiteľov vo veku do 55 rokov, z počtu 47 respondentov tejto vekovej hranice. Učitelia mladší ako 55 rokov uvádzali skôr frekvenciu niekedy. Možno teda predpokladať, že vedú žiakov k získavaniu informácií a poznatkov aj z internetu a iných masovokomunikačných médií.

Situačnú metódu uplatňuje vždy 8 učiteľov, často 47, niekedy 50 učiteľov, nikdy 5 a odpoveď neviem označil 1 učiteľ. Prínosom metódy je, že žiaci sa oboznámia s opisom reálnej životnej situácie ústne, písomne alebo v podobe nahrávky, potom spoločne hľadajú riešenia, východiska, problému s použitím už osvojených vedomostí.

Brainstorming, burzu nápadov, uplatňujú vždy 3 učitelia, často 40, niekedy 50 učiteľov a nikdy 9 učiteľov. Cieľom metódy je zhromaždiť všetky tvorivé nápady žiakov, ktoré je možné využiť pri riešení určitého problému. Žiaci môžu slobodne produkovať nápady, vzájomne sa inšpirovať a rešpektovať.

Hranie rolí uplatňuje vždy 1 učiteľ, často 35, niekedy 54 učiteľov, nikdy 15, odpoveď neviem označil 1 učiteľ a nevyjadrili sa 8 učitelia. Uplatňovaním inscenačnej metódy, hraním určitej role v modelovej situácii, pripravujú učitelia žiakov na riešenie reálnych životných situácií.

Metódu myslenia a učenia **DITOR** uplatňujú často 2 učitelia, niekedy 40 učiteľov, nikdy 21 učiteľov, odpoveď neviem označilo 28 učiteľov a nevyjadrilo sa 26 učiteľov. Metódu **EUR** uplatňujú často 3 učitelia, niekedy 30 učiteľov, nikdy 24 učiteľov, odpoveď neviem označilo 29 učiteľov a nevyjadrilo sa 31 učiteľov. Uplatnenie práve týchto stratégií myslenia a učenia na hodinách občianskej výchovy absentuje. Metódu DITOR nepozná 75 učiteľov a EUR 84 učiteľov. Niekoľkí učitelia sa vyjadrili, že uvedeným skratkám nerozumejú. Vo výchovných predmetoch možno vytvoriť pedagogickú situáciu (rozbor filmu, divadelného predstavenia) vhodnú na aplikovanie metódy DITOR pre rozvíjanie hodnotiaceho a tvorivého myslenia.

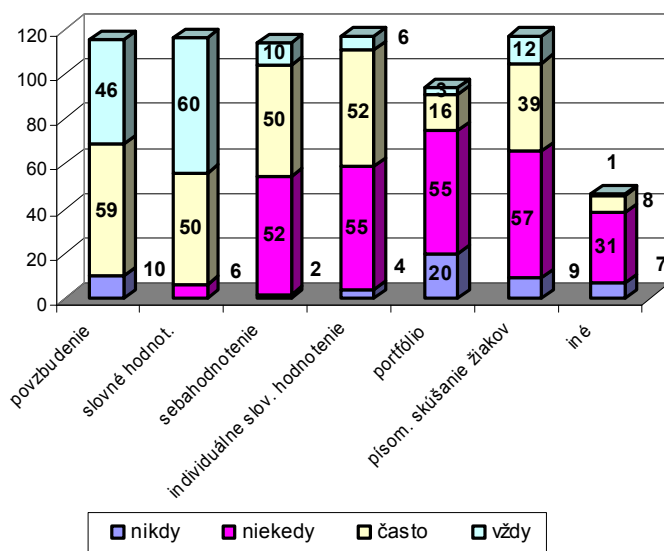
Náuka o spoločnosti a občianska náuka patria v strednej škole medzi vyučovacie predmety, ktoré sú klasifikované známku. Pri hodnotení žiakov učiteľ prihliada na kvalitu osvojenia základných vedomostí a na záujem žiaka o učivo a jeho schopnosť osvojené vedomosti aplikovať v praxi. V odpovediach na otázku **hodnotenia a klasifikácie** žiakov sa učitelia SŠ viac prikláňali k hodnoteniu prostredníctvom známok. Pre učiteľov, žiakov a rodičov nemá slovné hodnotenie výpovednú hodnotu o úrovni vedomostí žiaka. Znamka zohráva pri motivácii žiaka SŠ dôležitú úlohu. Učitelia kombinujú slovné hodnotenie s hodnotením percentami alebo bodmi, ktoré následne premieňajú na známky. Písomné skúšanie realizujú väčšinou formou didaktických testov, ktoré považujú za jednu z možností objektívneho hodnotenia žiakov. Porovnaním frekvencie často a vždy sú najčastejšie uplatňované tieto formy hodnotenia: slovné hodnotenie, povzbudenie, sebahodnotenie, individuálne slovné skúšanie žiakov, písomné skúšanie žiakov, vytváranie portfólia (graf č. 19).

Slovne hodnotí vedomosti a zručnosti žiakov vždy 60, často 50 učiteľov a niekedy 6 učiteľov. **Povzbudenie** uplatňuje vždy 46 učiteľov, často 59 a nikdy 10 učiteľov.

Písomné skúšanie žiakov uplatňujú na hodinách vždy 2 učitelia, často 39 učiteľov, niekedy 57 a 9 učiteľov nikdy. Učitelia nemajú k dispozícii na meranie postojov žiakov, ich hodnotového systému a rozvoja schopností odborne vypracované didaktické testy alebo dotazníky.

Pozitívom je zistenie, že učitelia využívajú na hodinách ako jednu z foriem hodnotenia **sebahodnotenie** žiakov. Z odpovedí učiteľov vyplýva, že túto formu uplatňuje vždy 10 učiteľov, často 50, niekedy 52 učiteľov a 2 učitelia uviedli odpoveď nikdy. V procese sebahodnotenia sa žiaci viac stotožňujú s kritériami, podľa ktorých sú hodnotení.

Graf č. 19 Uplatňované formy hodnotenia

Individuálne slovné skúšanie uplatňuje vždy 6 učiteľov, často 52 učiteľov, niekedy 55 učiteľov a nikdy 4 učiteľov. Túto formu hodnotenia uplatňujú učители s rôznou dĺžkou praxe v rovnakej miere.

Z odpovedí učiteľov vyplýva, že metódu hodnotenia **portfólio** uplatňuje vždy a často 19 učiteľov, niekedy 55 učiteľov a nikdy 20 učiteľov.

Na možnosť uplatňovania inej formy hodnotenia, ako bolo uvedené v dotazníku, odpovedalo len 63 učiteľov. Akú inú formu hodnotenia uplatňujú, v dotazníku neuviedli.

Učители mali v otázke charakterizovať podľa určenej škály svoj **prístup k žiakom**. Hodnotiacia škála pozostávala zo 4 možností: rozhodne nie, skôr áno, skôr nie, rozhodne áno (graf. č. 20).

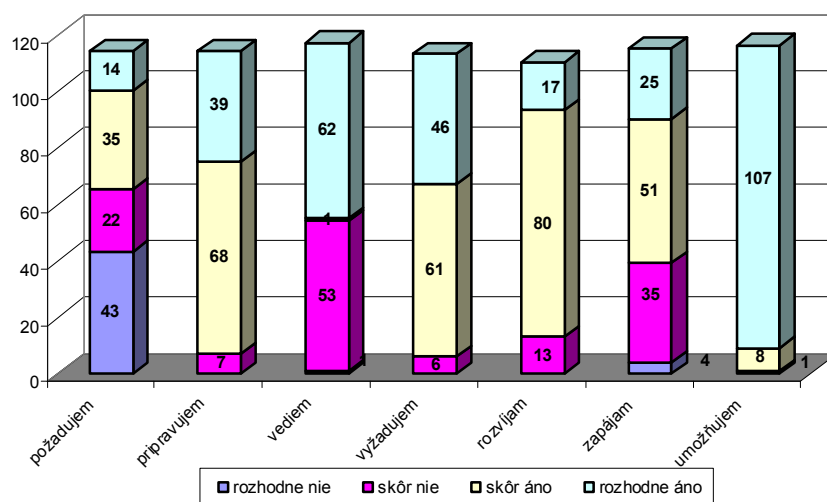
Na otázku, či **požadujú od žiakov len vedomosti predpísané učebnými osnovami**, odpovedalo rozhodne nie 43 učiteľov, rozhodne áno 14 učiteľov, skôr áno 35, skôr nie 14 a 3 učители sa nevyjadrili. Možno predpokladať, že učители sú spokojní s obsahom učebných osnov občianskej náuky a náuky o spoločnosti.

Netradičné úlohy pripravuje pre žiakov rozhodne áno 39 učiteľov. Odpoveď skôr nie označilo len 7 učiteľov a skôr áno 68 učiteľov. Možno konštatovať, že učители preukazujú snahu sprístupňovať žiakom učivo o ľudských právach prítlačlivými, aktivizujúcimi úlohami.

K **využívaniu rôznorodých zdrojov pri získavaní informácií** vedie žiakov rozhodne áno 62 učiteľov. Negatívnym zistením je odpoveď skôr nie 53 učiteľov. Jedným s cieľom výchovy k ľudským právam je odovzdávať žiakom poznatky o tom ako majú získavať, spracovať a aplikovať v reálnych životných situáciách informácie získané na hodinách občianskej náuky a náuky o spoločnosti.

Väčšina učiteľov občianskej náuky a náuky o spoločnosti si myslí, že **disciplína a poriadok** sú dôležitou súčasťou dobre organizovanej vyučovacej hodiny. Rozhodne áno uviedlo 46 učiteľov, skôr áno 61 učiteľov a len 6 odpovedalo skôr nie. Učители SŠ odpovedali rovnako ako učители ZŠ. Možno predpokladať, že učители, ktorí sa priklonili k odpovedi rozhodne áno, požadujú od žiakov disciplínu a poriadok. Skupina učiteľov, ktorí odpovedali skôr áno a skôr nie, vedie žiakov k dodržiavaniu vopred spoločne dohodnutých pravidiel správania sa.

Graf č. 20 Prístup učiteľa k žiakom

Na otázku, či **v procese výchovy a vzdelávania rozvíjajú vyššie poznávacie procesy** učenia sa žiaka, odpovedalo 17 učiteľov rozhodne áno, skôr áno 80 učiteľov a 13 učiteľov odpovedalo skôr nie. Nevyjadrilo sa 7 učiteľov. Z hľadiska výchovy k ľudským právam je potrebné rozvíjať u žiakov tvorivosť, samostatnosť a iniciatívu. V praktickom živote sú tvorivosť a logické myslenie dôležitejšie ako množstvo osvojených faktografických vedomostí a ich memorovanie.

Do **práce na projektoch** zapojilo žiakov 76 učiteľov občianskej náuky a náuky o spoločnosti. Odpoveď skôr áno označilo 51 učiteľov a rozhodne áno 25 učiteľov. Nevyjadrili sa 2 učitelia. Práca na projektoch umožňuje žiakom mnohostrannejšie vnímať svet okolo seba. Odpoveď 35 učiteľov, že skôr nezapájajú žiakov do práce na projektoch, je negatívnym zistením.

Odpoveď rozhodne áno v otázke, či **umožňujú žiakom vyjadrovať vlastné názory** a postoje k problémom súvisiacim s výchovou k ľudským právam, označilo až 107 učiteľov. Skôr áno odpovedalo 8 učiteľov a 1 učiteľ uviedol odpoveď nie. Učitelia svojimi odpoveďami potvrdili, že podnecujú záujem žiakov o predmet prípravou rôznych zaujímavých činností, umožňujú im vyjadrovať sa k aktuálnym a pre žiakov dôležitým problémom.

Záver

ŠŠI vykonala v **80 ZŠ** a **117 SŠ** kontrolu, ktorej cieľom bolo zistiť vedomostným testom, ako si žiaci osvojili základné poznatky o ľudských právach a slobodách a ako vedia získané vedomosti aplikovať v bežných životných situáciách. Testy svojou náročnosťou zohľadňovali rozsah a obsah preberaného učiva o ľudských právach na hodinách občianskej výchovy, občianskej náuky a náuky o spoločnosti. Požiadavky na vedomosti žiakov boli v súlade s učebnými osnovami občianskej výchovy, so vzdelávacím štandardom s exemplifikačnými úlohami z občianskej výchovy pre ZŠ a so vzdelávacím štandardom s exemplifikačnými úlohami z náuky o spoločnosti pre štvorročné gymnáziá.

V **ZŠ** sa testovania zúčastnilo **2 081 žiakov** 9. ročníka (925 chlapcov a 1 156 dievčat). V časti testu **základné vedomosti** sa zisťovala úroveň osvojenia základných ľudsko-právnych pojmov a vedomostí z tematického celku Človek – občan – štát. Žiaci dosiahli vo všetkých krajoch SR úspešnosť v intervale od 63,34 % do 72,42 % (dobrá úroveň). Priemerná úspešnosť žiakov v SR v časti **základné vedomosti** bola **67,70 %** (dobrá úroveň). Najvyššiu

úspešnosť dosiahli žiaci v Prešovskom kraji (72,42 %) a v Nitrianskom kraji (72,41 %), najnižšiu v Košickom kraji (63,48 %) a v Bratislavskom kraji (63,34 %).

V časti **praktická aplikácia teoretických vedomostí** sa zisťovala schopnosť žiakov uplatniť osvojené vedomosti a zručnosti v modelových situáciách. Úspešnosť žiakov bola v intervale od 81,68 % do 85,08 % (dobrá úroveň). Priemerná úspešnosť žiakov v SR v časti **praktická aplikácia teoretických poznatkov** bola **83,49 %** (dobrá úroveň). Najvyššiu úspešnosť dosiahli žiaci v Prešovskom kraji (85,08 %) a v Nitrianskom kraji (84,77 %), najnižšiu v Bratislavskom kraji (81,68 %).

Žiaci boli vo všetkých krajoch SR úspešnejší v časti testu praktická aplikácia poznatkov. Pri porovnaní výsledkov žiakov v jednotlivých krajoch SR boli najúspešnejší žiaci Prešovského a Nitrianskeho kraja.

V SŠ sa testovania zúčastnilo **3 166 žiakov** (1 571 chlapcov a 1 595 dievčat). V časti testu **základné vedomosti** sa zisťovala úroveň osvojenia základných ľudsko-právnych pojmov a vedomostí z tematického celku Základy politológie. Úspešnosť žiakov v krajoch SR bola v intervale od 61,44 % do 67,35 % (dobrá úroveň). Priemerná úspešnosť žiakov SŠ v SR v časti **základné vedomosti** bola **65,11 %** (dobrá úroveň). Najvyššiu úspešnosť dosiahli žiaci v Trenčianskom kraji (68,17 %) a v Trnavskom kraji (67,35 %), najnižšiu v Banskobystrickom kraji (61,44 %).

V časti **praktická aplikácia teoretických vedomostí** sa zisťovala schopnosť žiakov využiť osvojené vedomosti a zručnosti z tematických celkov Základy politológie a Základy práva pri posudzovaní a rozhodovaní správnosti riešenia výrokov a modelových situácií. Úspešnosť žiakov sa pohybovala v intervale od 64,11 % do 69,03 % (dobrá úroveň). Priemerná úspešnosť žiakov v SR v časti **praktická aplikácia teoretických poznatkov** bola **66,83 %** (dobrá úroveň). Najvyššiu úspešnosť dosiahli žiaci v Trenčianskom kraji (69,03 %) a v Žilinskom kraji (67,66 %), najnižšiu v Banskobystrickom kraji (64,11 %). Pri porovnaní výsledkov žiakov v jednotlivých krajoch SR boli najúspešnejší žiaci Trenčianskeho kraja.

V priebehu tematickej inšpekcie v 80 ZŠ a 117 SŠ sa administroval dotazník pre učiteľov občianskej výchovy v ZŠ a učiteľov občianskej náuky a náuky o spoločnosti v SŠ. ŠŠI vyhodnotila odpovede učiteľov na otázky, ktoré sa týkali výchovno-vzdelávacieho procesu – frekvencie uplatňovania organizačných foriem a metód práce a spôsobu hodnotenia žiakov. Pozitívnym zistením je skutočnosť, že si žiaci poznatky a vedomosti o ľudských právach osvojovali najmä na aplikačnej úrovni prostredníctvom vlastného prežívania. Väčšina učiteľov ZŠ a SŠ sa vyjadrila, že prípravou nevšedných činností podnecujú záujem žiakov o predmet a podnecujú ich k vyjadrovaniu sa k aktuálnym a dôležitým problémom. Metódu výkladu, diskusie, riadeného rozhovoru uprednostňujú mladší (do 25 rokov) i starší (s dlhšou pedagogickou praxou) učitelia na vyučovacích hodinách v rovnakej miere. Učitelia v odpovediach na otázku uplatňovania niektorej z foriem **hodnotenia a klasifikácie** žiakov uviedli najčastejšie slovné hodnotenie (povzbudenie, pochvalu), sebahodnotenie, hodnotenie známkami, ústne a písomné skúšanie formou didaktických testov.

Súčasťou kontroly v ZŠ a SŠ bola aj zhodnotenie akceptácie odporúčaní uplatnených ŠŠI v školskom roku 2005/2006 pri inšpekciách zameraných na kontrolu úrovne implementácie výchovy k ľudským právam do pedagogickej dokumentácie škôl. Väčšina z 80 ZŠ (70) a 120 (103) SŠ mala v koncepciách, v plánoch práce školy a v plánoch výchovných poradcov zakomponované úlohy k výchove k ľudským právam. Celkove ŠŠI uplatnila voči vedúcim zamestnancom kontrolovaných subjektov **368 odporúčaní**, z toho **104 v ZŠ** a **264 v SŠ**. Odporúčania smerovali k úprave vnútorných školských poriadkov v zmysle práv a povinností žiakov v súlade s Dohovorom o právach dieťaťa. Plány práce škôl boli menej orientované na podporu ďalšieho vzdelávania učiteľov v oblasti výchovy k ľudským právam. Niektoré školy sa menej venovali multikultúrnej výchove a spolupráci so školami v zahraničí,

nezapájali žiakov do prác na projektoch orientovaných na výchovu k ľudským právam. Z kontroly plnenia odporúčaní k odstráneniu zistených nedostatkov v ZŠ a SŠ vyplýva, že riaditelia škôl odporúčania akceptovali a prijali opatrenia na úpravu plánov práce škôl a vnútorných školských poriadkov.

Celkovo možno konštatovať, že v kontrolovaných ZŠ sa na vyučovacích hodinách občianskej výchovy a v SŠ na hodinách občianskej náuky a náuky o spoločnosti venovala výchove k ľudským právam primeraná pozornosť.